

Til alle som ønsker en bedre hørselsomsorg i Norge

- Lokale hørselslag i Hørselsforbundet
- Hørselsforbundet sentralt
- Kommuner v/Helse og omsorgsdirektør
- Helse og Omsorgs-komiteen på Stortinget v/ Kjersti Toppe
- Helseminister v/ Jan Christian Vestre
- Helsereformutvalget

Hei

Etter forespørsel fra hørselslagene i Oppdal, Rennebu og Heim, har jeg utarbeidet et forslag til hvordan hørselshelsetjenesten kan utbedres både på kort og lang sikt. På de neste sidene kan dere også lese en mer omfattende beskrivelse som viser hvordan frittstående privatpraktiserende audiografer dessverre opplever å ikke bli brukt som ekstra ressurs innenfor hørselsomsorgen.

Nåværende ventelister for å få tilpasset høreapparater gjennom offentlig hørselsomsorg når stadig nye høyder, samt at mange som bruker høreapparater ikke har tilgang til rask og effektiv oppfølging av hørsel og høreapparater når de trenger det lokalt der de bor. Ubehandlet hørselstap gir mange negative ringvirkning både for individ, familier og samfunnet generelt.

Jeg mener at dette enkelt kan løses med at autoriserte audiografer får tilgang til å tegne egne avtaler, enten på kommunalt eller på nasjonalt nivå via HELFO:

- **Interkommunalt samarbeid:** Det opprettes avtale med lokalt etablerte audiografer, som utfører: Hørselskartlegging og oppfølging av høreapparatbrukere via egen praksis.
- **Rammeavtale via HELFO:** Folketryktdloven utvides, og det opprettes egne nasjonale rammeavtaler for autoriserte audiografer på lik linje med det audiopedagoger og ØNH-spesialister allerede har i dag. Dette vil sikre tilgang til lokal audiografkompetanse, hvor audiografene kan tilby refusjon på tjenester og rekvisisjon på nye høreapparater via NAV. I rammeavtalen stilles det krav til innhold, utstyr og samarbeidsavtaler med offentlige høresentraler og avtalespesialister.

Det er nå ca 43-45 privatpraktiserende audiografer som pr i dag har ledig kapasitet til å bistå med å få ned ventelister i offentlig hørselsomsorg betydelig. Det er de siste 25 årene utdannet nærmere 1000 audiografer, men kun ca 450 av disse jobber klinisk. Min påstand er derfor at det egentlig ikke er for få audiografer. System og offentlig regelverk er ikke laget for at alle utdannede audiografer kan få seg jobb eller etablere egen audiografpraksis der de ønsker om de ønsker det.

Støren, 15.01.2025

Med vennlig hilsen

Jorid Løkken

Autorisert audiograf

Innspill til pågående offentlig utredning om norsk hørselsomsorg

Innledning

Vi viser til de mange gjennomførte og pågående offentlige utredninger om framtidens hørselsomsorg i Norge. Vi er en gruppe frittstående audiografer som har etablert egne klinikker på ulike steder i landet. Vårt mål er å utøve vårt yrke med høy faglig kvalitet og å bistå mennesker med nedsatt hørsel. For dette har vi investert i utstyr, lokaler og kompetanseutvikling. Erfaringene våre viser at tilgjengelige, lokale audiograf-tjenester gjør en stor forskjell for mange.

Til tross for manglende offentlige rettigheter – **rekvisisjonsrett til høreapparater via NAV og refusjonsrett på audiograf-tjenester** – har vi overlevd i sterk konkurranse med avtalespesialister og offentlige høresentraler.

Vi ønsker å inngå som en del av en helhetlig offentlig hørselsomsorg. I en årrekke har vi ønsket mulighet til å søke avtale gjennom Helfo uten at dette har vært mulig. Lokalt anerkjennes vi som viktige tjenestetilbydere, men dagens regelverk og rammebetingelser gjør det vanskelig å tilby enda bedre tjenester – både til personer med nedsatt hørsel og til normalt hørende som ønsker forebyggende tiltak.

Vi tilbyr i dag de samme tjenestene, med samme kompetanse, som audiografer ved høresentraler og hos avtalespesialister. Derfor spør vi:

- Hvorfor skal våre brukere betale mer enn i det offentlige når helseforetak eller kommuner ikke klarer å tilby likeverdige tjenester over hele landet?
- Hvorfor må brukere reise langt og stå i kø hos avtalespesialist/høresentral for tildeling av høreapparater via NAV, når de har tilgang til lokal autorisert audiograf?

I dette innspillet omtaler vi pasienter som **brukere**, fordi ukompliserte hørselstap primært er et **sansetap**, ikke en sykdom.

Vi ber om at følgende tema tas opp til vurdering:

- Relevante påstander og utfordringer – med drøfting
- Konsekvenser av nåværende hørselsomsorg og rammebetingelser
- Framtidig ressursbehov
- Arbeidsoppgaver som kan utføres av autoriserte audiografer
- Fordeler og ulemper ved tre løsninger
- Forslag til utvidelse av framtidens hørselsomsorg

Relevante påstander og utfordringer

«Refusjonsrett på audiograftjenester vil ikke gi et bedret pasienttilbud»

Dette er en horribel påstand som stod i Statsbudsjettet for 2018 på s. 274. Den ble skrevet uten at det ble gjennomført en kvalitativ utredning av hørselsomsorgen. Påstanden rammer en hel yrkesgruppe og vitner om manglende innsikt i kompetansen autoriserte audiografer innehar.

Vi som jobber som frittstående audiografer viser daglig at høreapparatbrukere kan få et langt bedre tilbud:

- Våre brukere får rask tilgang til oppfølging og opplever større utbytte av sine høreapparater.
- Brukere som ikke har denne muligheten, må ofte reise langt eller stå lenge i kø hos avtalespesialist eller høresentral.

Derfor mener vi at refusjonsrett på audiograftjenester vil gi et betydelig bedre tilbud over hele landet, stimulere til etablering av flere klinikker, og redusere behovet for dyre prøveprosjekter.

«Audiografene har ikke nok kompetanse til å vurdere behov for ØNH-henvisning»

En løsning kan være å gi autoriserte audiografer samme status som optikere, som kan henvise direkte til øyelege ved behov.

Audiografene er den faggruppen i Norge som har lengst utdanning og praksis i å gjennomføre og tolke audiologiske hørselstester i lys av brukernes symptomer. NTNU sin utdanningsplan tydeliggjør at audiografer er en selvstendig profesjon.

I tillegg finnes objektive og subjektive tester som danner grunnlag for vurdering av behov for henvisning. En Helfo-avtale kan dessuten stille krav om utstyr for video-otoskopi, som kan sendes til samarbeidende ØNH-spesialist eller høresentral ved behov.

«Rekvisisjonsrett på høreapparater må følge avtalespesialist»

Kompetansemessig bør rekvisisjonsrett på høreapparater følge autoriserte audiografer.

- Audiografer har kompetansen til å tilpasse og følge opp høreapparater.
- ØNH-spesialister har sin styrke i medisinsk undersøkelse og diagnostikk, men ikke i høreapparatteknologi eller rehabilitering.

I praksis fyller audiografer allerede ut NAV-søknadene for rekvirering av høreapparater. Dersom rekvisisjonsrett gis til audiografer, vil det kutte unødvendig administrasjonstid og kostnader hos ØNH-spesialistene.

«Ikke god nok faglig kvalitet hos frittstående audiografer»

Påstanden om at kvaliteten svekkes dersom audiografer driver selvstendig, er grunnløs.

- En audiograf som holder faglig standard som ansatt, mister ikke kompetanse ved å starte egen klinikk.
- Useriøse aktører kan forekomme i alle yrker, men løsningen er ikke å hindre hele profesjonen i å tilby tjenester.

Kvalitet kan sikres gjennom nasjonale krav til klinisk erfaring, kvalitet og tjenesteinnhold, bygget på gjeldende standarder:

- **NS-EN ISO 8253-serien:** audiometriske prøvingsmetoder
- **NS-EN ISO 21388:** organisering av høreapparattilpasning

Vi ønsker krav til kvalitet og standard velkommen.

«Manglende kontroll over autoriserte audiografer med Helfo-avtale»

Det er uheldig å antyde mistro til en hel yrkesgruppe med bachelorutdanning.

- Audiografers forvaltningsansvar vektlegges sterkt i utdanningen ved NTNU.
- Kvalitet kan enkelt kontrolleres via Helfo-rammeavtaler og dokumentasjonskrav overfor NAV.

Dessuten, det er NAV, ikke audiografene, som innvilger høreapparater.

«Refusjonsrett vil føre til mangel på audiografer»

I dag har vi ca. **1000 utdannede audiografer**, hvorav ca. **450 arbeider klinisk**. Dette viser at vi har en betydelig reservekapasitet som kan aktiveres.

- Utdanningen kan øke kapasiteten ved behov.
- Det tar tid å bygge opp flere kliniske stillinger, men utviklingen må starte nå.

«Kompetanseflukt fra avtalespesialister og høresentraler»

Det fryktes at refusjonsrett fører til kompetanseflukt, men dette kan motvirkes:

- Krav om minimum to års klinisk praksis før man kan søke Helfo-avtale.
- Muligheter for samarbeid under samme tak selv om audiograf starter egen klinikk.

En spørreundersøkelse fra Audiografforbundet viser at flere heller ser for seg kommunale stillinger enn å starte egne klinikker. Å drive selvstendig er ressurskrevende og krever mye arbeid ut over ordinær arbeidstid, slik at mange vil nok fortsatt foretrekke å være ansatt.

«Mangel på geografisk spredning ved Helfo-avtaler»

Frittstående klinikker er allerede etablert i både byer og distrikter. I dag finnes klinikker iblant annet:

- Bodø – 1 stk
- Helgeland – 1 stk
- Namsos – 2 stk
- Steinkjer – 1 stk
- Levanger – 1 stk
- Stjørdal – 1 stk
- Trondheim – 5 stk
- Heimdal – 1 stk
- Orkanger – 2 stk
- Melhus – 2 stk
- Støren – 1 stk
- Kyrksæterøra – 1 stk
- Oppdal – 1 stk
- Vinstra – 1 stk
- Skodje – 1 stk
- Volda – 1 stk
- Elverum – 1 stk
- Trysil- 1stk
- Hov – 1 stk
- Oslo – 10 stk
- Bergen – 2 stk
- Sandefjord – 1 stk
- Moss – 2 stk
- Tønsberg – 1 stk
- Fredrikstad – 1 stk

Totalt jobber nå ca 43 audiografer i helprivat praksis på større og mindre steder.

Dette viser at etablering skjer bredt. En løsning kan være nasjonale kriterier eller regionale rammer for å sikre god spredning, uten å begrense initiativ.

«Antall tildelte høreapparater via NAV vil øke betydelig»

En påstand er at refusjonsrett og rekvisisjonsrett vil medføre en uforholdsmessig økning i antall høreapparater.

Vi stiller spørsmål: Når ble høreapparater et moteplagg som «alle vil ha»?

- Mange starter tvert imot for sent, noe som vanskeliggjør tilvenning.
- Det er fortsatt NAV som avgjør hvem som får høreapparater.
- Flere lokale klinikker vil riktignok gjøre det lettere for de som trenger hjelp å få den – og det er et gode. Oppfølging i etterkant av tildeling vil også bli langt bedre.

Forskning viser at investeringer i hørselsomsorg gir høy samfunnsøkonomisk gevinst:

- Store og ubehandlede hørselstap gir fem ganger høyere risiko for demens.
- Eldre med nedsatt hørsel opplever mer isolasjon og dårligere mental helse/demens.
- Økt risiko for depresjon.
- Høyere arbeidsledighet eller feilplassering i arbeidslivet.
- I Danmark var produksjonstap grunnet ubehandlet hørselstap i alderen 50–64 år på 2,7 milliarder.

«Svenske og danske tilstander»

I Sverige og Danmark har mangel på godt regelverk ført til at høreapparatleverandører har kjøpt opp klinikker. Dette begrenser valgfriheten.

Løsning i Norge:

- Opprette en egen **audiografparagraf i Folketrygdloven**.
- Sikre tydelige krav til kvalitet, samhandling og eierforhold.

«Kvalitet foran kvantitet»

Påstanden om at «noen få får god hjelp, og det er nok» er skremmende.

- Lange ventelister (12–18 måneder) gjør at mange mister muligheten for god rehabilitering.
 - Bedre tilgjengelighet gjennom lokale klinikker gir bedre kvalitet, raskere oppfølging og bedre livskvalitet for brukerne.
-

«Kommunalt audiograftilbud versus Helfo-avtale»

Kommunale audiografer kan være nyttig, men vil ikke løse hovedutfordringen dersom tilpasning av nye høreapparater fortsatt forblir hos avtalespesialister og høresentraler.

- Kommunene har allerede mange lovpålagte oppgaver og begrenset økonomi.
- Store forskjeller i tjenesteinnhold og kompetanse kan oppstå.

En Helfo-avtale for autoriserte audiografer vil sikre:

- Like krav til tjenestetilbud nasjonalt.
 - Forebyggende tiltak, oppfølging og tilgang på viktige serviceprodukter.
 - Bedre samhandling med avtalespesialister, høresentraler og NAV.
-

«Økt fragmentering av hørselsomsorgen»

Fragmenteringen er allerede stor. Brukere må ofte forholde seg til mange aktører.

Autoriserte audiografer med Helfo-avtale kan bidra til **defragmentering**:

- Brukerne får én fagperson å forholde seg til.
 - Fastleger, avtalespesialister og høresentraler avlastes.
 - Helfo-avtalen kan stille krav til samhandling med kommunene, høresentralene og NAV.
-

«Manglende faglig tilknytning»

Bekymringen for at frittstående audiografer mister faglig kontakt er overdrevet.

- Mange driver i fellesskap og har daglig faglig diskusjon.
 - Faglig samarbeid med audiopedagoger, NAV og avtalespesialister er vanlig.
 - Etterutdanningskurs ivaretar faglig utvikling.
-

«Fastlegene kan ta større ansvar for screening»

Fastleger har allerede stort arbeidspress og begrenset kompetanse på audiologi.

- Henvisning til nærmeste audiograf er en bedre løsning.
 - Screening kan gjøres med standardiserte spørreskjema dersom fastlegen skal bidra
-

Konsekvenser av nåværende hørselsomsorg og rammebetingelser

- Ved anskaffelse av nye høreapparater må bruker gjennomføre ny ØNH-undersøkelse, selv om diagnose foreligger fra før og det ikke er noen vesentlig endring i hørsel. Dette forlenger ventelistene unødvendig.
- Manglende refusjonsrett på audiograf-tjenester og rekvisisjonsrett på høreapparater fører til at få audiografer etablerer egne klinikker. Dette kunne ellers redusert ventetid og reisevei. Mangel på stillinger gjør også at nyutdannede audiografer forlater yrket.
- Fravær av audiograf-tilbud i kommunene gjør at mange brukere må tilbake til avtalespesialist eller hørsentral for oppfølging. Dette øker ventelistene og gir dårligere oppfølging, lavere bruk av høreapparater og redusert livskvalitet.
- Rammebetingelser hos avtalespesialister krever at ØNH-spesialisten ser pasienten hver gang audiografen har bistått med tilpasning. Dette utløser refusjon, men gir en form for overbehandling og økte ventelister. Dette kan løses gjennom refusjonsrett direkte for autoriserte audiografer.
- Store geografiske forskjeller i tjenestetilbud og ventetider gjør at mange eldre avstår fra å starte med høreapparater. Reisevei og ventetid blir for krevende.
- Forhandlergodtgjørelse på 250 kr per høreapparat finnes kun i Helse Sør-Øst, etter press fra avtalespesialister da helseregionene ble dannet. Dette gir bedre økonomiske rammer i Sør-Øst enn i resten av landet, og bidrar til forskjellsbehandling.

Framtidig ressursbehov

For å utvide og bedre dagens hørselsomsorg er det nødvendig å tilføre nye økonomiske ressurser – både til avtalespesialister og i en ny ordning for autoriserte audiografer. En framtidig forhandlergodtgjørelse på høreapparater må vurderes som en nasjonal ordning.

Samtidig vil ressursene i framtiden bli knappere. Derfor er det nødvendig å se på en **tredeling av kostnader**:

- **Staten**: tilrettelegger med rammeavtaler og refusjon for audiograf-tjenester.
- **Bruker**: betaler sin andel gjennom egenandeler på tjenester og høreapparater.
- **Audiografer**: investerer i lokaler, drift, utstyr og kompetanse for å kunne inngå avtale med Helfo.

Dette gir en bærekraftig modell der ansvaret fordeles, og tjenestene kan utføres lokalt.

Arbeidsoppgaver som kan utføres av autoriserte audiografer

Autoriserte audiografer har en bred **medisinsk – teknisk – pedagogisk fagkompetanse**. Vi kan ivareta både utredning, rehabilitering og oppfølging av mennesker med ulike typer hørselstap. Aktuelle arbeidsoppgaver inkluderer:

- Hørselstesting av alle aldersgrupper
- Video-otoskopi av øregang og trommehinne
- Vurdering av behov for høreapparat
- Avstøpning til ørepropper
- Tilpasning av høreapparater og tilbehør
- Kontroll, service og reparasjon av høreapparater
- Objektiv og subjektiv verifisering av tilpasning
- Informasjon om bruk og vedlikehold av høreapparater
- Veiledning om alternative kommunikasjonsformer og teknikker
- Ambulerende besøk til sykehjem og private hjem
- Telecare-løsninger for brukere med lang reisevei eller redusert mobilitet
- Tilpasning av andre hørselstekniske hjelpemidler i hjem eller på arbeidsplass
- Tinnituskartlegging og habituering
- Opplæring av helsepersonell og nærpersoner
- Søknadsarbeid til NAV og NAV Hjelpemiddelsentral
- Forebyggende hørselstiltak i skoler, barnehager, bedrifter, lag og organisasjoner
- Formidling av serviceprodukter, hørselsvern og relaterte artikler

Mange brukere uttrykker stor takknemlighet for rask tilgjengelighet og lokal oppfølging. Dette er avgjørende for å kunne delta i arbeidsliv og sosiale aktiviteter med velfungerende høreapparater.

Fordeler og ulemper ved tre alternative løsninger

Vi har vurdert tre mulige løsninger for framtidens hørselsomsorg:

1. Nåværende hørselsomsorg videreføres uten endring.
2. Opprettelse av interkommunalt audiograftilbud.
3. Opprettelse av Helfo-avtale for autoriserte audiografer.

Begrepene er vektlagt slik:

- **Individkostnad:** Økte personlige kostnader ved redusert hørsel og livskvalitet.
- **Kommunal kostnad:** Ressurser for etablering og drift av kommunalt tilbud.
- **Samfunnskostnad:** Økte kostnader som følge av redusert arbeidsdeltakelse, helseplager og demensutvikling.
- **Etablererkostnad:** Investeringer og drift som bæres av audiografene selv.

Påstand / løsning	Nåværende hørselsomsorg	Kommunal audiograf	Helfo-avtale for autoriserte audiografer
Bedre brukertilbud, kvalitet og tilgjengelighet	-	x	x
Kortere ventelister for tilpasning av nye høreapparater	-	?	x
Kortere reisevei i distriktene	-	?	x
Økt egenandel på tjenester og produkter	-	?	
Flere brukere får hjelp tidligere	-	x	x
Flere brukere benytter høreapparater daglig	-	x	x
Flere får tilpasset høreapparater ved behov	-	?	x
Lik tjeneste nasjonalt på sikt	-	?	x
Kompetansheving av annet helsepersonell	-	x	x
Ambulerende besøk til sykehjem	-	x	x
Formidling av hørselstekniske hjelpemidler via NAV	-	x	x
Forebyggende hørselstiltak	-	-	x
Formidling av serviceprodukter og forbruksmateriell	-	-	x

Påstand / løsning	Nåværende hørselsomsorg	Kommunal audiograf	Helfo-avtale for autoriserte audiografer
Bedre oppfølging av høreapparatbrukere	-	X	X
Økt samhandling mellom helsetjenestenivåer	-	X	X
Manglende faglig tilknytning	?	?	?
Økt effektivitet i pasientforløp	-	X	X
Økt fragmentering	X	-	-
Kompetanseflukt fra avtalespesialister/høresentraller	-	X	
Spart individkostnader	-	X	X
Økte individkostnader	X	-	-
Økte kommunale kostnader	-	X	-
Spart kommunale kostnader	X	-	X
Spart etablererkostnader for audiografer	X	X	-
Økte etablererkostnader for audiografer	-	-	X
Spart samfunnskostnader	-	X	X
Økte samfunnskostnader	X	-	-
Rekvisisjonsrett på høreapparater	-	-	X
Refusjonsrett på audiograftjenester	-	-	X
Henvisningsrett til avtalespesialist	-	-	X

Løsning på nåværende og framtidige utfordringer i hørselsomsorgen

Vi mener at både offentlige høresentraller og avtalespesialister må opprettholdes. Det er viktig at nye høreapparatbrukere får ØNH-undersøkelse for medisinsk avklaring og diagnose. Dette sikrer at kompliserte hørselstap behandles på riktig nivå.

Samtidig er det på tide å gi autoriserte audiografer mulighet til å etablere egne klinikker under gode rammebetingelser via Helfo, eventuelt via helseforetak eller Fritt behandlingsvalg.

- Autoriserte audiografer har unik spesialkompetanse som ikke kan erstattes av fastleger eller kommunale hørselskontakter.

- Andre profesjoner, som avtalespesialister og audiopedagoger, har allerede Helfo-avtaler – det er naturlig å inkludere audiografer.
- Dette vil øke flerfaglighet og samhandling, redusere ventelister, reisevei og ulik kvalitet.

For å sikre best mulig pasientforløp bør autoriserte audiografer ha:

- **Refusjonsrett på audiograftjenester**
- **Henvisningsrett til avtalespesialist eller høresentral**
- **Rekvisisjonsrett på høreapparater**

Dette frigjør kapasitet hos avtalespesialister og høresentraler til å fokusere på kompliserte tilfeller.

Dersom diagnosen på permanent hørselstap allerede er fastsatt, bør fornyelse av høreapparater etter seks år kunne håndteres direkte hos autorisert audiograf med Helfo-avtale. Ved ukompliserte hørselstap er det unødvendig med ny ØNH-undersøkelse. Tilsvarende løsning finnes allerede for ortopediske verksteder med NAV-avtale.

Dersom kommunale audiografer innføres, frykter vi at det ikke blir gjennomført i praksis på grunn av kommunenes økonomi. En ordning lik fysioterapeutenes – med både kommunale stillinger og driftsavtaler – kan være et alternativ. Likevel mener vi Helfo-avtale er å foretrekke, da det unngår nye økonomiske byrder på kommunene, samt at det blir en nasjonal ordning.

Vi minner om at det er tidligere har vært bred politisk enighet på Stortinget om at hørselsomsorgen må utvides, og at refusjonsrett på audiograftjenester med rekvisisjonsrett og henvisningsrett kan være en god løsning.

Avslutning

Vi ønsker å bidra med vår kompetanse i en eventuell arbeidsgruppe, og mener at frittstående audiografer sitter på verdifull erfaring for en mer helhetlig, effektiv og rettferdig hørselsomsorg i Norge.

Med vennlig hilsen

Frittstående audiografer